

Türk (Satranç Otomatı)

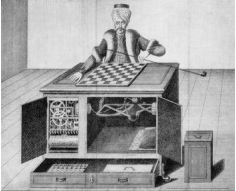
Yönetici tarafından yazıldı.

Satranç Oynayan Otomat (Türk), 1769 yılında 6 ay kadar bir sürede yapıp 1770'de ilk kez İmparatoriçe Maria Theresa için sergilendiğinden beri bu konu tartışılmıştır. Otomat Viyana'da İmparatoriçe Maria Theresa'nın hizmetinde çalışan yetenekli mekanikçi Wolfgang von Kempelen tarafından yapılmıştır.

İmparatoriçe Maria Theresa için yapılan bu otomat, 120 cm uzunluğunda, 105 cm genişliğinde ve 60 cm yüksekliğindedir. Akçaağaçtan ve üzerine satranç tahtası çizilmiş tekerlekli bir kabinet önünde oturan bıyıklı, sarıklı ve pelerinli bir Türk figüründen oluşuyordu. Öndeki kapak açılıp dolabın ve Türk'ün içine bakıldığında irili ufaklı pek çok kaldıraç, makara ve başka karmaşık mekanik sistemler görülebilmekteydi.

Kurularak çalışan Türk, karşısındaki gönüllüyle satranç oynamaya başladığında, gözleri satranç tahtasını tarıyor, başını arada bir sallayıp satranç taşlarını eliyle hareket ettiriyordu. Yaptığı işler bunlarla da kalmıyordu; pek çok oyunda rakibini yenmeyi de başarıyordu. Yaptığı hamlenin bittiğini başını üç kez sallayarak belirten otomat, maç sonrasında seyredenlerden gelen soruları satranç tahtasının yanında bulunan özel bir tepside harfleri birleştirerek yanıtlayabiliyordu. Türk'ü izleyenler onlarca yıl boyunca onun sırrını çözmeye çalışmışlardı. Bazıları çok ilginç teoriler üretmişler ve bu açıklamalara gazetelerde geniş yer verilmişti. Bir teoriye göre satranç taşlarının içine yerleştirilen mıknatıslar sayesinde Türk taşları oynatıyordu. Bir başka teori ise kuklanın içine bir çocuğun girmiş olduğunu savunuyordu.

1821 yılında Londra'da gerçekleştirilmiş Satranç Oynayan Türk gösterisi ilanı

Dr. Gamaliel Bradford ve ünlü yazar Edgar Allen Poe en akılcı çözümleri üretenler olmuştu. Edgar Allen Poe, otomaton hakkında yazdığı "Maelzel's Chess" adlı tanıtım yazısında Mekanik Türk'ü şöyle tasvir ediyordu:

"Oyunu kazanmadan önce kafasını bir zafer edasıyla sallıyor, kendini beğenmiş bakışlarla etrafına göz gezdirdikten sonra sol kolunu her zamankinden daha geriye çekiyor ve parmaklarını bir süre dinlendiriyor."

Tabii söylenenlerin hepsi sadece teori bazında kalıyordu, kimse Türk'ün nasıl işlediğini ispatlayamıyordu. Türk'ün sahibi olan kişiler ve yakın çevresi de sırrı saklama konusunda çok

Türk (Satranç Otomatı)

Yönetici tarafından yazıldı.

kararlı davranıyorlardı, bu sayede uzun yıllar boyunca Türk'ün gizemi insanları ona çekti. Tabii bu sayede sahiplerine de bir miktar para kazandırdı.

Kempelen 1804'de Viyana'da öldükten sonra otomat birkaç kez el değiştirdi ve son olarak Beethoven'in yakın arkadaşı Johann Maelzel adlı bir makine mühendisi show-man'in eline geçti. Daha sonraları ilk metronomu yapacak olan Maelzel, otomatı Kempelen'in oğlundan satın almıştı. En büyük ününü bu dönemde kazanan otomat, 1809'da Napolyon'la da oynadı.

1817-1837 tarihlerinde tüm Avrupa'yı ve Amerika'yı gezen otomat, çalışma mekanizması ve topluluklar üzerinde yarattığı etki nedeniyle birçok kitap ve makaleye konu oldu. Bunlardan en önemlisi Edgar Allen Poe'nun Kempelen hakkında yazdığı makaledir.

Satranç oynayan Türk hakkında oldukça ayrıntılı bilgiler içeren The Turk, Chess Automaton (Gerald Levitt) adlı kitapta, otomatın oynadığı ve içinde Napolyon'un oyunun da olduğu 52 adet oyunun ayrıntılarını bulmak mümkündür. Bu oyunların detayları, otomat 1820 yılında Maelzel'in Londra'daki gösterileri sırasında bir arkadaşı tarafından kaydedilmişti. Bu yılı kapsayan, 1787-1837 yılları arasında otomatın içindeki kişi Jacques-François Mouret'ti.

Çalışma şekli

Otomatın çalışma şekli

Uzun süreler nasıl çalıştığı üzerinde fikirler yürütülen otomatın içinde satrançta oldukça tecrübeli biri vardı. Kempelen'in ustalığı da seyredenlerin düşündüğü gibi bir makineye satranç oynatmasında değil, kutunun içinde hiçbir şekilde görebilme olanağı olmayan birine satranç oynatabilmesidir. Makinenin içi seyirciye gösterildikten sonra satranç ustası kutunun içine giriyor ve mum ışığında iki büklüm bir şekilde hem karşısındaki oyuncunun yaptığı hamleleri takip edebiliyor hem de otomatı yönetip karşı hamleleri yaptırabiliyordu.

Mekanik Türk'ün sırrı, mekanizmanın bulunduğu kabinin içindeki bölümlerin katlanabilir olmasına ve mekanizmanın önden görüldüğü gibi kabinin tamamını kaplamamasında yatıyordu.

Kabin içinde, operatörün oyunu takip etmesine yardım eden ikinci bir satranç tahtası daha vardı. Otomatın oynadığı ana satranç tahtasının altında, her karenin altında zemberek şeklinde bir mekanizma ve her taşın altında da bir mıknatıs bulunuyordu. Bu sistem sayesinde kabin içindeki oyuncu hangi taşın hangi kareye oynadığını takip edebiliyor ve ikincil satranç tahtasında yaptığı hamleleri ana tahtaya bildiren özel düzeneği kullanarak Mekanik Türk'ü hareket ettirebiliyordu.

Bir söylentiye göre Kempelen gösterileri sırasında kazandığı paranın büyük bölümünü çok zor olan bu işi üstlenen kişiye vermek zorunda kalmıştır. Kempelen, satranç oynayan Türk'ün içinde bir insan saklaması ve toplulukları kandırması nedeniyle birçok mekanikçi ve bilim adamı tarafından şarlatanlıkla suçlanmıştır.

Sonrası...

Kempelen'in 1804'teki ölümünün ardından Mekanik Türk elden ele dolaştı ve Johann Maelzel'e ulaştı. O zamana kadar bunun bir aldatmaca olduğundan şüphelenenler çıksa da işin sırrı yıllar boyunca tam olarak ortaya çıkmadı.

1809'da Napoleon Bonapart'ı yenen Mekanik Türk, satranç zaferlerine Fransa ve İngiltere'de devam etti. 1820'de bilgisayarın babası sayılan Charles Babbage ile bir maç yaptı.

Artan borçları yüzünden Maelzel Avrupa'yı terk ederek Amerika'ya doğru yola çıktı.[kaynak belirtilmeli] ABD'de başarılı bir turne gerçekleştiren Maelzel, Güney Amerika'da bunu sürdürmeyi düşündü ve Mekanik Türk'ü Küba'ya götürmeye karar verdi. Küba'da, sekreteri ve sırdaşı (ve büyük ihtimalle Mekanik Türk'ün içindeki adam olan) satranç ustası William Schlumberger öldü.[kaynak belirtilmeli] Güney Amerika'da iflas eden Maelzel ABD'ye dönüşte kabininde ölü olarak bulundu ve cesedi denize atıldı.

Kendisine ün kazandıran iki önemli otomatı dışında Kempelen çok farklı konularda da çalışmıştır. Bratislava Kalesi'ne su taşıma sistemi, bugün halen kullanılmakta olan Tuna nehrinin üstündeki sarkaç şeklindeki köprü, görme yeteneğini kaybeden müzisyen ve yazar bir arkadaşının çalışmalarını yazabilmesi için geliştirdiği körler için yazma makinesi buluşlarından bazılarıdır. İmparatorluk güzel sanatlar akademisinin üyesi olan Kempelen'in el yazması gravürleri ve çizimleri de mucidin kayda değer bir sanatçı olduğunun göstergesidir.

Mezata çıkarılan Mekanik Türk'ün yeni sahibi Doktor ve Cerrah John Mitchell oldu. Bir kulüp kuran Mitchell, burada kulüp üyelerine ücret karşılığı Mekanik Türk'ün sırlarını göstermeye başladı. Önceleri ufak bir şöhrete kavuşsa da Maelzel kadar başarılı bir şov adamı olmadığı için otomatı 1854 yılında Filedelfiya'daki bir müzeye bağışladı. Yapımından 85 yıl sonra Mekanik Türk "Büyük Filedelfiya yangını"nda yandı ve tarihe karıştı. Mitchel'in oğlu, Mekanik Türk'ün sırlarını açıkladığı bir kitap yayınladı. Tarih boyunca 15 satranç uzmanı ve ustası Mekanik Türk'le karşılaştı, hakkından birçok kitap ve makale yazıldı. Fakat hiçbiri Mekanik Türk'ün sırrını tam olarak ortaya koyamadı.

1828'de Maelzel'in ölümünden sonra Philadelphia'da küçük bir müzeye konan otomat 1854'te çıkan bir yangın sonucunda tamamen yanmıştır.

Mekanik Türk isimli Tom Standage tarafından yazılmış kitap da 2004 yılında Saga Yayınları tarafından Gülenbilge Zanardi çevisiyle yayınlanmıştır.

Türk (Satranç Otomatı)

Yönetici tarafından yazıldı.

Kaynakça

tr.wikipedia.org

<http://www.chessbase.com/columns/column.asp?pid=103><http://web.onetel.net.uk/~johnrampling/turk.html>

<http://www.geocities.com/SiliconValley/Lab/7378/automat.htm>http://www.ling.su.se/staff/hartmut/cache/ocek_tk.htm<http://www.chessbase.com/newsdetail.asp?newsid=1574>